

זגם תשובות – בית, חינוך ומשפחה, מס' 005371, חורף תשע"ח

הערה למעריך: הכתוב בסוגריים מרובעים אינו מחייב את הנבחן.

פרק ראשון

על הנבחן לענות על ארבע מן השאלות 1-5.

1. "טובים השניים מן האחד"

- א.** לדעת ר"ע ספורנו, הדמיון בין גברים לנשים בא לידי ביטוי בתכונות האופי ובמבנה האישי שלהם, וההבדל ביניהם הוא בעיקר פיזיולוגי (עמ' 22).
- ב.** (1) אדם יוצא ידי חובת מצוות "פרו ורבו" לאחר שנולדו לו בן ובת.
[הערה למעריך: על תת-סעיף זה – 40%]
- (2) — הקב"ה ברא את העולם כדי שבני האדם יקיימו את המין האנושי, יִשְׁבוּ את העולם ויפתחו אותו מבחינה מוסרית, ובכך יתגדל שמו של הקב"ה ויהיה העולם מקום ראוי להשראת שכינה. לכן יש עניין להרבות בהולדת ילדים.
- אדם אינו יודע מי מבניו "יִכְשֶׁר הזה או זה ואם שניהם כאחד טובים".
- כל המוסיף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם.
[למעריך: די בטעם אחד. על תת-סעיף זה – 60%]
(עמ' 26-27)
- ג.** — התורה "דרכיה דרכי נעם..." ולכן אינה מצווה על האדם מצווה שאין בכוח גופו לקיימה. לאחר החטא בגן עדן נגזר על האישה צער בלידה, ולפיכך לא ציוותה אותה התורה במצווה שכרוכים בקיומה סבל רב וסיכון גדול בעבודה.
- הקב"ה הטביע באישה תשוקה גדולה לזוגיות, ולכן לא ציוותה עליה התורה "פרו ורבו", כי מנוגד לטבעה להתגרש ולהינשא לגבר אחר למען קיום המצווה (אם הבעל הראשון אינו יכול להוליד).
[לקבל גם את הטעם: לאישה יש תשוקה טבעית להורות, ולכן אין צורך לצוות ציווי חיצוני על כך].
(עמ' 27-28)

2. יצר ויצירה

- א.** (1) "אילולי יצר הרע לא בנה אדם בית, ולא נשא אישה, ולא הוליד, ולא נשא ונתן".
(2) תוצאת הניסיון הייתה שלא הצליחו למצוא ביצה בת יומה בכל ארץ-ישראל.
בלי יצר הרע לא נוצרים חיים חדשים, העולם עומד מלכת, כתשובת המדרש.
(עמ' 33-34)
- ב.** לקבל אחת מן התשובות האלה:
- (1) — האדם הוא "בעל גוף ויצר גופני הדוחף [אותו] לחטא" (עמ' 33).
— המלחמה עם היצר קשה ולא תמיד מנצחים בה (עמ' 47).
- (2) לקבל אחת מן התשובות האלה:
- אם האדם נכשל בחטא הוא יכול לשוב בתשובה, לכבוש את יצרו ולהשליט את שכלו. בעל התשובה הוא מעל צדיק גמור, והכובש הוא מעל הישר מטבעו (עמ' 33).
— מהות הקימה של הצדיק היא דרך הנפילות שלו. היכולת לקום אחרי החטא, להתגבר ולחזור ולנסות להתקדם היא שבונה את האדם (עמ' 46).

3. מתי להינשא?

- א. (1) — בגרות רגשית — בימינו רוב הנערים אינם בוגרים מבחינה רגשית. בימי קדם תהליכי ההתבגרות הנפשית היו מואצים. רוב הנערים שהגיעו לגיל שמונה-עשרה כבר היו בשלים לבנות בית.
- אחריות לנהל משפחה — למרבית הנערים היום חסרה אחריות לנהל משפחה בגיל שמונה-עשרה. בימי קדם בני העשרה כבר היו שותפים מלאים בכלכלת הבית והייתה להם אחריות על ניהולו.
- מבנה המשפחה ורמת הציפיות ההדדיות של בני הזוג — בימינו רמת הציפיות הרגשיות ההדדיות של בני הזוג גבוהה יותר מבעבר. לכן בגרות רגשית מפותחת מאוד היא תנאי לנישואין מוצלחים.

[הערה למערך: די בשתי סיבות].

(עמ' 52)

(2) סיבה להקדמת לימוד תורה — עול הפרנסה לא יאפשר ללמוד תורה לאחר הנישואין.

סיבה להקדמת נישואין — יצר הרע מתגבר, והאדם בא לידי הרהורי עבירה.

(עמ' 53-54)

ב. (1) הפסוקים המציינים את החוזרים ממלחמת הרשות מתארים ראשית אדם שבנה בית ולא חנכו, ולאחר מכן אדם שנטע כרם ולא חנכו, ולבסוף אדם שאירס אישה ולא לקחה. ["לימדה תורה דרך ארץ שיבנה אדם בית ויטע כרם ואחר כך ישא אישה"] (עמ' 55-56).

(2) בימינו זמן רב מושקע בלימודים, בשירות הצבאי והלאומי ועוד, ובשל כך שנים רבות עוברות עד שהאדם מגיע לבשלות מקצועית, ולכן יש אנשים שמקדימים נישואין לפרנסה (עמ' 56).

4. קידושין ונישואין

א. (1) חכמים קבעו שאין לקדש אישה בלא שידוכין כדי למנוע קידושין שנעשים בפזיזות ובקלות דעת וכדי למנוע פריצות וזנות.

עונשו של אדם שמקדש אישה בלא שידוכין הוא מכת מרדות.

(עמ' 64)

(2) קידושין — השלב הראשון שיש לו משמעות הלכתית מחייבת בקשר שבין איש לאישה. נתינת כסף או שווה כסף (טבעת) לאישה ואמירת "הרי את מקודשת לי".

אם איש ואישה רוצים להיפרד לאחר הקידושין, הם צריכים גט.

(עמ' 66; 68-70)

ב. (1) נישואים אזרחיים הם נישואים שלא נעשו כדת משה וישראל אלא על ידי רישום במשרד הפנים של ארצות המפירות בכל זוג המביע נכונות לחיות כזוג.

(2) — אסור להינשא בנישואים אזרחיים כי זהו לאו מן התורה ["לא תהיה קדשה מבנות ישראל"].

— בנישואים אזרחיים לא נבנה בניין הקדושה והטהרה כמו בנישואים כדת משה וישראל.

[הערה למערך: די בנימוק אחד]

(עמ' 77)

5. חובות ביחסי הורים וילדים

- א. (1)** יפנה אליו בלשון שאלה ("כך וכך כתוב בתורה"), ולא בלשון אזהרה ("עברת על דברי תורה"), כדי שהאב יבין בעצמו שעבר עבירה ולא יתבייש (עמ' 165).
- (2)** [ספר החינוך] – הכרת הטוב של הילד להוריו שהביאווהו לעולם.
[רש"ר הירש] – שמירת המסורת היהודית והנחלתה לדורות הבאים.
(עמ' 165-166)
- ב.** – בעבר, כפייה מוסרית שכפו את האב הייתה גורמת לו לפרנס את ילדיו גם לאחר גיל שש, אבל בימינו כפייה לא תועיל וצריך שתהיה תקנה.
– בימינו סכנות מוסריות גדולות צפויות לילדים אם פרנסתם לא תהיה מובטחת גם לאחר גיל שש.
– בימינו ילדים אינם רשאים לפרנס את עצמם.
– בימינו יש אינטרס חינוכי וחברתי שילדים בוגרים יימצאו במסגרת חינוכית ולימודית [המסגרות החינוכיות-לימודיות מכשירות טוב יותר את הילדים מבחינה ערכית ומוסרית להתמודד עם אתגרי החיים].
[הערה למעריך: די בשתי סיבות]
(עמ' 172-173)

פרק שני

על הנבחן לענות על ארבע מן השאלות 6-10.

6. בניית הבית

- א.** איש ואישה שזכו – שמו של הקב"ה שוכן ביניהם, והרמז לכך הוא באות י' שבמילה איש ובאות ה' שבמילה אישה.
איש ואישה שלא זכו – הקב"ה מסלק שמו מהם ונשארים רק אש ואש (עמ' 97).
- ב.** – אם לאדם אין כסף לקנות גם נר שבת וגם נר חנוכה אלא רק אחד מהם – יקנה נר שבת. חשיבות שלום הבית עולה על חשיבות קיום מצוות הדלקת נר חנוכה (עמ' 98).
– אם לאדם אין כסף לקנות גם נר שבת וגם יין לקידוש אלא רק אחד מהם – יקנה נר שבת. חשיבות שלום הבית עולה על חשיבות קיום מצוות קידוש (שם).
– בתהליך הברור של אדם החושד בנאמנות של אשתו נמחק שם ה' כדי להשכיח שלום בין איש לאשתו (שם; עמ' 153).
– האיש מצווה להתייחד עם אשתו בשנה הראשונה לנישואיהם – לא לצאת מן העיר ולא לצאת לצבא אלא להיות עם אשתו ולשמחה (עמ' 99-100).
– אישה משנה ממנהגי בית אביה למען שלום בית (עמ' 100-101).
[הערה למעריך: די בשתי דוגמאות]

7. מצוות עונה

- א.** הכינוי "יחסי מין" מבטא מפגש בין שני מינים ופורקן יצרים. הכינוי "חיי אישות" מבטא חיים מאוחדים של שני אנשים שהם כאיש אחד ומתוך כך כבשר אחד (עמ' 112).
- ב.** – האיש מחויב לחיות חיי אישות עם אשתו בהתאם לכוח גופו ולתנאי עבודתו. חיי האישות הם ביטוי לאהבה ולקשר העמוק שביניהם.
– אסור לקיים יחסי אישות בזמן שכרות. בני הזוג צריכים להיות מרוכזים זה בזה.
– אסור לקיים יחסי אישות בפרהסיה. בני הזוג צריכים ליצור קשר אינטימי ועמוק ביניהם.
[למעריך: די בדוגמה אחת; לקבל תשובות מתאימות נוספות]
(עמ' 109-113)

8. טומאה וטהרה

- א. (1) הפסק טהרה, שבעה נקיים וטבילה.
 (2) הפסק טהרה – אישה צריכה לבדוק [את עצמה בצורה יסודית ביותר כדי לוודא] שהדימום פסק. בדיקה זו נעשית סמוך לשקיעת החמה.
 שבעה נקיים – אישה צריכה לבדוק [את עצמה כדי לוודא] שאין לה דימום. בדיקה זו נעשית [במשך שבעה ימים מהפסק הטהרה] בכל בוקר ובכל ערב סמוך לשקיעת החמה.
 טבילה – אישה צריכה לטבול במקווה [כשר]. הטבילה היא בלילה [בליל היום השמיני].
 (עמ' 129-130)
- ב. – הטבילה במים מזכירה את הבריאה – בתחילה היה העולם כולו מים. ולכן אדם שטבל במים כאילו נברא מחדש [ו"ייתן אל ליבו בדמיון כי כמו שנתחדש בגופו, יחדש גם כן פעולותיו לטוב..."] - ספר החינוך.
 – התנקות סמלית מן החטא – כמו שהמים מנקים לכלוך.
 – הכניסה למים היא כמו כניסה לרחם, והיציאה מהם יכולה לסמל התחדשות ולידה (טעם דומה: יציאה מן המים, שבהם אי אפשר לחיות, היא כמו לידה מחדש ממצב של חוסר חיים ומחיקת העבר).
 – במים טובלים בלי חציצה, וכך צריכה להיות הדבקות בקב"ה – בלי כל חציצה.
 [הערה למעריך: די במשמעות אחת]
 (עמודים 132-135)

9. כיסוי ראש

- א. שתי דעות:
 דעה א [החתם סופר] – לא להוציא שום שיער.
 דעה ב [הרב משה פיינשטיין] – אפשר להקל ולהוציא מקצת השיער (שתי אצבעות).
 נימוק לדעה המקילה: [מן הפסוק "ופרע את ראש האשה" למדו חכמים "אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרוע ראש", כלומר] עיקר העניין הוא פריעת הראש באופן כללי [ולא שלא יצאו בשערות מגולות], וגילוי מעט שערות אינו נחשב ראש פרוע.
 (עמ' 141)
- ב. היבטים רעיוניים לחובת כיסוי הראש:
 – היופי של שיער האישה צריך להיות שמור לבעלה.
 – אישה נשואה צריכה לשמור את יופייה למען העמקת הקשר בינה ובין בעלה.
 – הבדלה והרחקה בין אישה נשואה ובין שאר העולם [לקבל גם: היכר לאישה נשואה] והוספת חיבור בין אישה לבעלה.
 – לשמש תזכורת לאישה לנהוג על פי כללי הצניעות.
 [הערה למעריך: די בהיבט רעיוני אחד]
 (עמ' 144-146)

10. שאלות קצרות

- א. קוראים את הכתובה בין שלב הקידושין ובין שלב הנישואין כדי להפריד בין שני השלבים [הפרדה זו היא תזכורת לאופי המיוחד של כל אחד מן השלבים] (עמ' 66; 71). [לקבל גם את הנימוק: כדי לאפשר לברך שנית על כוס יין].
- ב. כי בנות ישראל קיבלו עליהן חומרה זו, וחומרה זו הוכשרה בעיני החכמים, ועשו אותה כהלכה פסוקה בכל מקום (עמ' 122).
- ג. יש לציין שתי חובות:
 לדאוג לנישואי ילדיהם (עמ' 169-170); לדאוג שילדיהם ירכשו מקצוע שממנו יוכלו להתפרנס בכוחות עצמם (עמ' 170-171); לדאוג למזונותיהם (עד גיל בגרות – 18) (עמ' 171-173); להשגיח על ילדיהם ולחנכם בדרך ה' ותורתו (עמ' 174).

פרק שלישי

על הנבחן לענות על ארבע מן השאלות 11-15.

11. בניית הבית

- א.** איש ואישה שזכו – שמו של הקב"ה שוכן ביניהם, והרמז לכך הוא באות י' שבמילה איש ובאות ה' שבמילה אישה. איש ואישה שלא זכו – הקב"ה מסלק שמו מהם ונשארים רק אש ואש (עמ' 97).
- ב.** — אם לאדם אין כסף לקנות גם נר שבת וגם נר חנוכה אלא רק אחד מהם — יקנה נר שבת. חשיבות שלום הבית עולה על חשיבות קיום מצוות הדלקת נר חנוכה (עמ' 98).
- אם לאדם אין כסף לקנות גם נר שבת וגם יין לקידוש אלא רק אחד מהם — יקנה נר שבת. חשיבות שלום הבית עולה על חשיבות קיום מצוות קידוש (שם).
- בתהליך הבירור של אדם החושד בנאמנות של אשתו נמחק שם ה' כדי להשכיח שלום בין איש לאשתו (שם; עמ' 153).
- האיש מצווה להתייחד עם אשתו בשנה הראשונה לנישואיהם — לא לצאת מן העיר ולא לצאת לצבא אלא להיות עם אשתו ולשמחה (עמ' 99-100).
- אישה משנה ממנהגי בית אביה למען שלום בית (עמ' 100-101).
- [הערה למעריך: די בשתי דוגמאות]

12. גירושין

- א.** — גירושין באמצעות דיבור עלולים לגרום לתקלה שאישה שמזנה תטען שבעלה גירש אותה.
- גירושין באמצעות דיבור עלולים לגרום לריבוי מקרי גירושין.
- כתיבת גט עשויה לגרום לבעל להירגע ולהתחרט.
- [הערה למעריך: די בטעם אחד]
- (עמ' 150)
- ב.** (1) ילדים עד גיל שש נשארים אצל אימם, ומעל גיל שש — בנות נשארות אצל אימן ובנים עוברים לרשות אביהם. (עמ' 151)
- (2) העיקרון — טובת הילדים ברוחניות ובגשמיות.
- הדין שקבעו חז"ל חל כאשר אין עדיפות לאב או לאם, אָן: הדין שקבעו חז"ל מבטא בדרך כלל את טובת הילדים (עמ' 152).

13. התנהלותה של המשפחה

- א.** הקב"ה נתן את הכוח למנכ"ל החברה, ולכן המנכ"ל פעל באופן מוצלח (עמ' 189).
- ב.** בני גד ובני ראובן הקדימו בבקשתם את בניית מכלאות הצאן לבניית הערים לטף ולמשפחות, ומשה רבנו שינה את הסדר בדבריו: קודם ערים לטף ולמשפחות ואחר כך מכלאות לצאן.
- אפשר ללמוד שהמשפחה והדאגה לה הם העיקר, וההשקעה בקניינים החומריים היא הטפל. (עמ' 190-191)

14. קרבה בין איש לאישתו

- א.** הכינוי "יחסי מין" מבטא מפגש בין שני מינים ופורקן יצרים. הכינוי "חיי אישות" מבטא חיים מאוחדים של שני אנשים שהם כאיש אחד ומתוך כך כבשר אחד (עמ' 195).
- ב.** — האיש מחויב לחיות חיי אישות עם אשתו בהתאם לכוח גופו ולתנאי עבודתו. חיי האישות הם ביטוי לאהבה ולקשר העמוק שביניהם.
- אסור לקיים יחסי אישות בזמן שכרות. בני הזוג צריכים להיות מרוכזים זה בזה.
- אסור לקיים יחסי אישות בפרהסיה. בני הזוג צריכים ליצור קשר אינטימי ועמוק ביניהם.
- [למעריך: די בדוגמה אחת; לקבל תשובות מתאימות נוספות]
- (עמ' 196-200)

15. שאלות קצרות

- א.** קוראים את הכתובה בין שלב הקידושין ובין שלב הנישואין כדי להפריד בין שני השלבים [הפרדה זו היא תזכורת לאופי המיוחד של כל אחד מן השלבים] (עמ' 71). [לקבל גם את הנימוק: כדי לאפשר לברך שנית על כוס יין].
- ב.** יש לציין שתי חובות:
- לדאוג לנישואי ילדיהם (עמ' 169-170); לדאוג שילדיהם ירכשו מקצוע שממנו יוכלו להתפרנס בכוחות עצמם (עמ' 170-171); לדאוג למזונותיהם (עד גיל בגרות — 18) (עמ' 171-173); להשגיח על ילדיהם ולחנכם בדרך ה' ותורתו (עמ' 174).
- ג.** שני תנאים הכרחיים לטבילה כשרה:
- כל הגוף צריך להיות בבת אחת בתוך המים.
- שלא יהיה דבר החוצץ בין הגוף למים.
- (עמ' 211)